

GÓR

Településképi Arculati Kézikönyv

49/2023. (XI. 10.) sz. KT-határozattal elfogadva

2023

Tartalom

1. Bevezetés, köszöntő	3
2. Gőr bemutatása	4
3. Örökségünk, büszkeségeink.....	8
4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek	17
5. A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások	22
6. Jó példák: épületek, építészeti részletek	41
7. Jó példák: sajátos építményfajták, egyéb műszaki berendezések.....	49

1. Bevezetés, köszöntő

Kedves Olvasó!

A 2016. évi LXXIV. törvény a településkép védelméről markáns változást hozott mindennapi életünkben, hiszen egy rendezettebb jogszabályi környezetet teremt az épített- és táji környezet számára a településeken. Ez azt is jelenti, hogy a településkép védelméről minden településen, immár külön, helyi rendelet kell alkotni, ami a helyi építési szabályzat mellett fontos szabályozó elem lesz főként az építkezések, átalakítások, felújítások során. A helyi településképi rendelet megalkotásához, jelen Településkép Arculati Kézikönyv nyújtja a szakmai alapot.

A Kézikönyv, amit most kezében tart, egy olyan útmutatót jelent, ami közérthető formában hivatott elmondani és elmagyarázni, azokat az építészeti irányokat és javaslatokat, amit a település épülő, fejlődő jövőjében majd az itt élők és a beruházók számára alapul kell venni. Többnyire a „Hogyan?” kérdésre ad egzakt választ, a településen már fellelhető jó példákkal és egyéb magyarázó ábrákkal. Célja, a közérthetőség, a mindennapi felhasználást szolgálja és segíti.

A Kézikönyv egyik legfőbb célja tehát az értékmegőrzés, az épített örökségünk, múltunk megőrzése és annak, jövőbeliségének szilárdabb alapokra helyezése. Bízunk benne, hogy a Kézikönyv valóban használható lesz Ön számára és megfelelő alapot biztosít arra, hogy sikeresen megvalósítsa céljait, ezzel is gazdagítva a települést!

Reméljük, a Kézikönyvet tovább bővíti majd jó példával, ezzel is segítve a Kézikönyv és egyben a település folyamatos fejlődését!

Virág Attila

geográfus

2. Gór bemutatása

Gór hazánk egyik legsűrűbb, kistelepülések által meghatározott települési terében, Vas megyében, a Sárvári Járásban található. A kistelepülés lélekszáma 2018 óta mondhatni intenzívebben, tartósan növekedni kezdett, 2021-ben 328 fő volt a lakónépesség (KSH), ami 2014 óta 10%-os bővülést jelent.

Habár **Gór zsákfalunak tekinthető**, annak inkább előnyeit, mintsem hátrányait érzik az itt élők. Árnyalja a képet, hogy a zsákfalvakra jellemző prekonceptió, miszerint az elzártság a fő jellemzője egy ilyen kis közösségeknek itt nem állja meg a helyét. Górközség egyrészt szinte összenőtt Bő településsel, természetes határuk a Répce folyó vonala, továbbá a népszerű turisztikai hely, Bükfürdő, valamint Bük község is csupán 6 km autópályára található a falu határáról.

2010 óta nagy változások történtek a környező községek életében, az M86-os jelzésű autópályát átadása újtávközpontokat nyitott. Górközség klasszikus értelemben véve nem része a Szombathelyi **Szombathelyi Agglomeráló Térségnek**, ám annak közvetlen szomszédságában található. Az említett gyorsforgalmi út Szombathely felé Szelestenél érhető el, alig 7 km a falu és a csomópont távolsága, de Csorna és Győr felé, Vasegerszeg irányába is szűk 10 km a felhajtási lehetőség. A megyeszékhely Szombathely és a járásközpont Sárvár egyaránt 30 km-es távolságon belül helyezkednek el. A község közvetlen vasúti kapcsolattal nem rendelkezik, legkönnyebben ilyen módon Bük, vagy Hegyfalva felől érhető el,

A határmentiségből előnyt kovácsoló régió kiemelkedő turisztikai mutatókkal rendelkezik, a települési térben vendégéjszakák vonatkozásában Bük és Sárvár a **leglátogatottabb „vidéki” települések** egyike (KSH, 2017). A Vas-Soproni síkság Gyöngyösi sík kistája patakokkal sűrűn szabdalva, változatos morfológiájú erdős terület. Górközség nyugati határában, kis szakaszon a település külsőségeit is érintve halad az **országos kéktúra** útvonalának első, a Kőszegi-hegységet és a Kemeneshátat összekötő szakasza is (Írott-kő – Sárvár). Ez az útvonal egyben a **Mária út, zarándokút** része is. Górközség és a szomszédos, közeli települések képének meghatározó elemei a **kastélyparkok** (Szeleste, Acsád, Répceszentgyörgy, Hegyfalva), ami ilyen, egymáshoz rendkívül közeli falvak esetében térségi együttműködések egyik alapjául is szolgál.

A község északi részén húzódik a **Bük-Bő-Górközség-víztározó**, árvízi védtározó, mely töltése gyalog járható, vagy kerékpározható, így Bükfürdő mondhatni még közelebb is van. Az aktív turizmus kedvelői számára érdekes lehet az eddig elkészült, az osztrák határtól Bő községig tartó Répce menti kerékpárúton egy kis kitérő Górközség felé.

Fent a töltés vonala, mely a templomdombhoz, az ófalu legmagasabb pontjához érkezik:

Érdekesség, hogy a Kápolnadomb régebben egy fából készült várnak adott helyet (*castrum ligneum*), ami arról árulkodik, Gór a térség meghatározó súlyú települése lehetett.

Fürjes János grafikája, további látványtervei a megjelölt forráshelyen: (forrás: <http://castrum3d.hu/>)

A települési táj történeti fejlődése

Gór alapvetően egy egyutcás, útifalvakra jellemző orsós kiteresedéssel rendelkező, a táj morfológiájához igazodó organikusan fejlődő falu volt. A kiteresedés itt nem templom miatt jött létre (településképileg érdekes ilyen szempontból például a közeli Ölbő), hanem mert ide hajtották ki az állatokat, itt tarthattak vásárokat, itt mozogtak a terményekkel teli kocsik. Így tehát e forma arról árulkodik, a falu gazdag, élénk mezőgazdasági múlttal rendelkezik. Ez bizonyára egykori **szőlőhegyének** is köszönhető.

A Guary nemesi család kastélya a lakott települési szövetbe illeszkedik, így régóta meghatározója a települési táj formálódásának. A Répce magaspartján, erdős környezetben a kastély ősfás, ligetes parkja kapcsolatot teremt a falut befogadó természeti környezettel.

Mint az a katonai felmérések, kataszteri térképek rajzain is látható, egykoron több telken is álltak gazdasági épületek, intézői lakok, melyek szintén nagyméretű parkos területek voltak. Az ófalu hosszú utcáján talán azért is, hogy ezek között a létesítmények között kapcsolatot teremtsenek, már korán **kétoldali fasor** került kialakításra, mely ma is a község, közösség egyik legnagyobb értéke.

Az 1899-ig Guar nevet viselő falu fejlődése, balra fent a 18. század végi állapot, jobbra mellette pedig az 1800-as évek közepén, a jelentősebb népességnövekedést megelőző szalagtelkes rendszer képe a katonai felmérések térképei szerint. Lent egy 1857-es kataszteri térkép, ahol jól látszanak az említett zöldfelületi elemek is, a ligetes parkok és a széles főutat szegélyező fasor (forrás: hungaricana.hu):

Az ófalu a népességnövekedés, valamint a nemesi birtok változása miatt sűrűbben lakottá vált, de új utca csak egy, a mai Rákóczi Ferenc utca jött létre, itt ma is láthatunk még idős, népi építészeti formákat mutató lakóházakat.

Az államszocialista időkben e felvakat jelentős elvándorlás jellemezte, hiszen a közeli városok ipara jelentős gravitációs erővel bírt. A góri szőlőhegy, gyümölcsös sem tudott sokaknak helyben megélhetést biztosítani, a formálódó TSZ pedig szintén csak keveseket foglalkoztatott.

Egy 1963-as légifotó az új utcával és a déli TSZ területtel. Gyönyörűen látszik, a fás, magas zöldfelületi arányú kertes falu szigetszerűen jelenik meg a változó, nagytáblássá váló mezőgazdasági tájban (forrás: fentrol.hu):

A település életében jelentős változást az 1990-es évek hoztak, az akkori szuburbanizáció, a hagyományos ipar válsága a népesség csökkenésének leállítását, majd lassú újratelepülést eredményezett. **Idővel új, tervezett kertvárosias utcák létesültek**, először a mai Kossuth út, majd a legfiatalabb Hegyalja út. A település még ma is jelentős tatalékkerületekkel rendelkezik, de számos **foghíjtelek** is található a faluban, így a jövőben talán inkább még további sűrűsödésre számíthatunk.

A képen jobbra az ófalutól némileg elkülönülő tervezett kertvárosias településrész:

3. Örökségünk, büszkeségeink

Települési táj

Góron két, országos műemlékvédelem alatt álló épület is található, a Guary-kastély és a Szent Kereszt felmagasztalása templom, így a falu jelentős területe is műemléki környezet, ami a helyi védelemre is jótékony hatással van.

A Guary kastély dr. Dénes József kutatásai alapján 1526-ban már állt. 1616-ban a kastélyt felújították, amit az 1616-os évszámot hirdető feliratos kő bizonyít. A barokk stílusban épült kétszintes, **markáns tömegformálású épületet** a 19. század második felében eklektikus-romantikus stílusban újítták meg.

A Guary család a 14. századtól az 1930-as évekig birtokosként volt jelen a település életében. Mint említettük, a településen legalább öt nemesi udvarháza, illetve kastélya állt, melyből sajnos mára egyedüliként maradt fenn a mai is látható, magántulajdonban álló és szépen karbantartott épület. A Guary kastély dr. Dénes József kutatásai alapján 1526-ban már állt. 1616-ban a kastélyt felújították, amit az 1616-os évszámot hirdető feliratos kő bizonyít. Az évszázadok során még jó pár alkalommal felújították, átalakították. Jelenleg felújított állapotában, magántulajdonban áll.

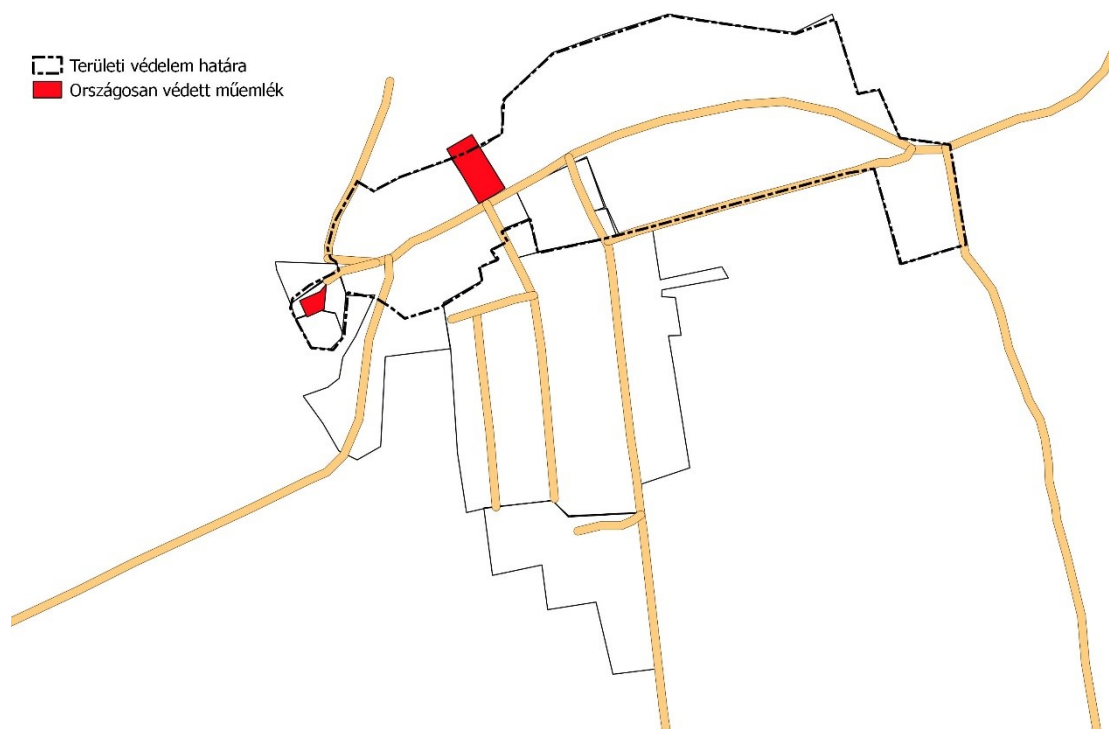

A műemléki védelem alatt álló, **középkori eredetű római katolikus templom** a település fölé magasodó **Kápolnadomb** ékessége. A templomot a XVIII. században, barokk stílusban átalakították. Megmaradt és elérhető történeti dokumentumokból sajnos nem derül ki, hogy pontosan mikor és kik építhették a templomot, de az ablakok stílusjegyei alapján biztosan mondható, hogy XIV-XV. században épülhetett. A templom tornya az 1780-as jegyzőkönyv szerint 1749-ben épült, a csúcsán vasból készült kettős kereszttel. A templomban mai látható fából készült szószék is ebből az időből származik. Legutóbbi felújítása, ami a homlokzatot érintette 2012-ben történt.

A helyi védelem meghatároz helyi területi védelemmel megőrzendő komplex térstruktúrát is, ez a mai Széchenyi utca széles szabályozási vonala. Helyi értékvédelmi területen a területi védelem célja a területrész kialakult szerkezetének, úthálózatának, telekosztásának, a telek utcai határvonalának, a telkek méretének, a kialakult domborzati viszonyoknak és természetes növény megőrzése, tulajdonképpen a **legértékesebb településkarakter-elemek fenntartása**, az ófalusias, s egyáltalán falusiasnak mondható esztétikai potenciál, **vonzerő** erősítése.

A helyi értékvédelmi terület lehatárolása:

Az ófalu utcakép a templom irányából:

A településen jelenleg helyi védelem alatt álló művi érték nincs, azonban javaslat szintjén megjelent már erre az igény, a helyi közösség fontosnak tartja a népi, polgári építészeti jegyeket mutató házak, mint egyedi tájértékek megőrzését.

Ilyen lakóházak egyelőre csak a Széchenyi utcában találhatók, ám meg kell jegyeznünk, hogy az átalakuló Rákóczi utcában is fennmaradt egy ófalusias karakterjegyeket mutató, egybefüggő szomszédsági terület, ahol szintén érdemes lehet legalább helyi egyedi védelembe vonáson gondolkodni.

Helyi egyedi védelem alá vonandó épületek és egyéb művi értékek listája:

Megnevezés	Cím	Hrsz
lakóház	Széchenyi u. 12.	118 hrsz
lakóház	Széchenyi u. 14.	117 hrsz
lakóház	Széchenyi u. 18.	115 hrsz
lakóház	Széchenyi u. 58.	90/2 hrsz
lakóház	Széchenyi u. 70.	84 hrsz
lakóház	Széchenyi u. 61.	51 hrsz
Jézus kőkép	Répcszentgyörgyi és Szelestei út kereszteződése	037/3 hrsz
Mária kép	Széchenyi u.	135/1 hrsz
Nepumuki Szt. János	Széchenyi u.	135/3 hrsz

Egy számos szempontból szép és jó példa a Rákóczi utcából, módos parasztház, mely egyedi részletei közül kiemelendő a napsárga homlokzati festéshez illeszkedő enyhén klasszicizáló fehér kontúrozás, valamint a zöld nyílászárók, az eredeti padlásszellőzők és a részlegesen, de helyesen az utcáról látszó részen nyitva hagyott tornác eredeti oszlopképzéssel:

Egy védelemre javasolt ház a Széchenyi utcában:

A kör alakú padlásszellőző – mely akár nagyobb átmérőjű is lehet – a térségben tájjellegű, kapcsolat a szomszédos országok hasonló történelmű, hagyományú tájaival is, de délebbre, a Balaton körzetében, vagy akár az egykor jelentősebb részben németajkú svábok lakta bácskai vidékeken is megtalálható. Noha Gőr lakosságának csak elenyésző része volt korábban német nemzetiségű, ez az úgynevezett parasztbarokk forma itt is elterjedtté vált, illeszkedik a széles homlokzatú, kőoromzatú házakhoz.

A parasztbarokk, a provinciális művészet (provinciális jelentése itt „vidékiek”) leképeződése. A provinciális stílus művészei a nagyközönség számára hozták létre a népi életbe, környezetbe épülő barokkos alkotásokat mint például falusi templomokat, útszéli kereszteket. Ennek laikus elterjedését jellemezték parasztbarokk névvel, mely azon túl, hogy sem pejoratív többlettartalommal nem rendelkezik, nem is feltétlenül jelent pusztán paraszti alkalmazást, a módosabb gazdák körében is rendkívül kedvelté vált (Magyar Néprajzi Lexikon alapján).

A faluban számos szakrális elem, útmenti kereszt, Mária-kép, szobor is található, melyekre szintén gondja van a helyieknek. Általánosságban elmondható, hogy e vidék lakói különösen odafigyelnek még a külterületi, sokszor nehezen megközelíthető darabokra is.

Jézus kőkép:

Nepumuki Szt. János és a Mária kép:

A faluban egyéb tájértékek is találhatóak, azonban úgynevezett „egyedi tájérték kataszter” még nem készült a település területére. Ezzel kapcsolatban érdemes lehet az illetékes nemzeti park igazgatóságával felvenni a kapcsolatot. Egyedi tájérték lehet egy emlékmű, térplasztika, kerek kút, jellegzetes idős fa, fasor, de akár egy fészkelőhely is.

Guary Dóra emlékezete:

Hősi emlékmű és idős kút:

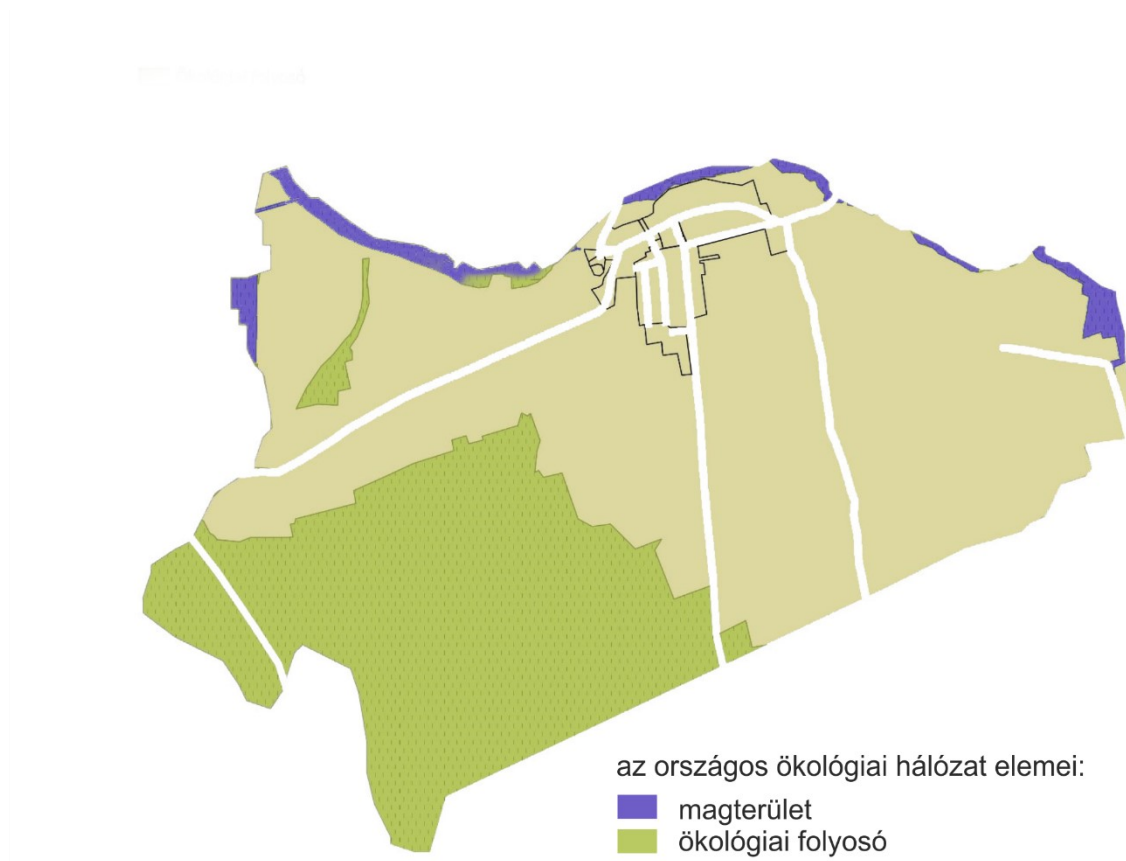

Az evangélikus imaház:

Természeti környezet

A Répce folyó árterületén 5 hektárnyi galériaerdő és gyepfelület része a **Répce mente különleges természetmegőrzési területnek** (Natura 2000), ami egyben az **országos ökológiai hálózat magterülete** is. Ugyancsak magterület a nyugati határrészen egy kisebb folt, mely a szintén Natura 2000-es Albánc-patak völgye különleges természetmegőrzési terület része. Az ökológiai hálózat a természetvédelmi szempontból jelentős természetközeli állapotokat tükröző területeket köti össze és a területek között a fennmaradásukhoz szükséges ökológiai kapcsolatokat biztosítja. Éppen ezért nem kevésbé fontosak az ökológiai folyosók (korábban zöldfolyosók) is, melyek a magterületeket kötik össze egymással. A délnyugati külsőségek kiterjedt erdőségei Acsád, Vasszilág és Szeleste hasonló területeihez kapcsolódva itt az Albánc-patak völgye és a Váti gyakorlótér Natura 2000-es területek között húzódnak.

Külterületen ezeken kívül is számos értékes magányos fát, facsoportot, fasort találunk, ezek madárvédelmi, klímavédelmi és puffershelypontból is fontosak:

A műemlékek általában igen kitett elemek a globális éghajlatváltozás számára, ezért rendkívül fontos Gór esetében is a megfelelő védelmi célú fásítás. Általánosságban igaz ez a falu idősebb részére is, hiszen az épületállomány kevésbé tud a viharosabb szeleknek ellenállni. Gór az uralkodó széljárás irányából védettnek mondható település:

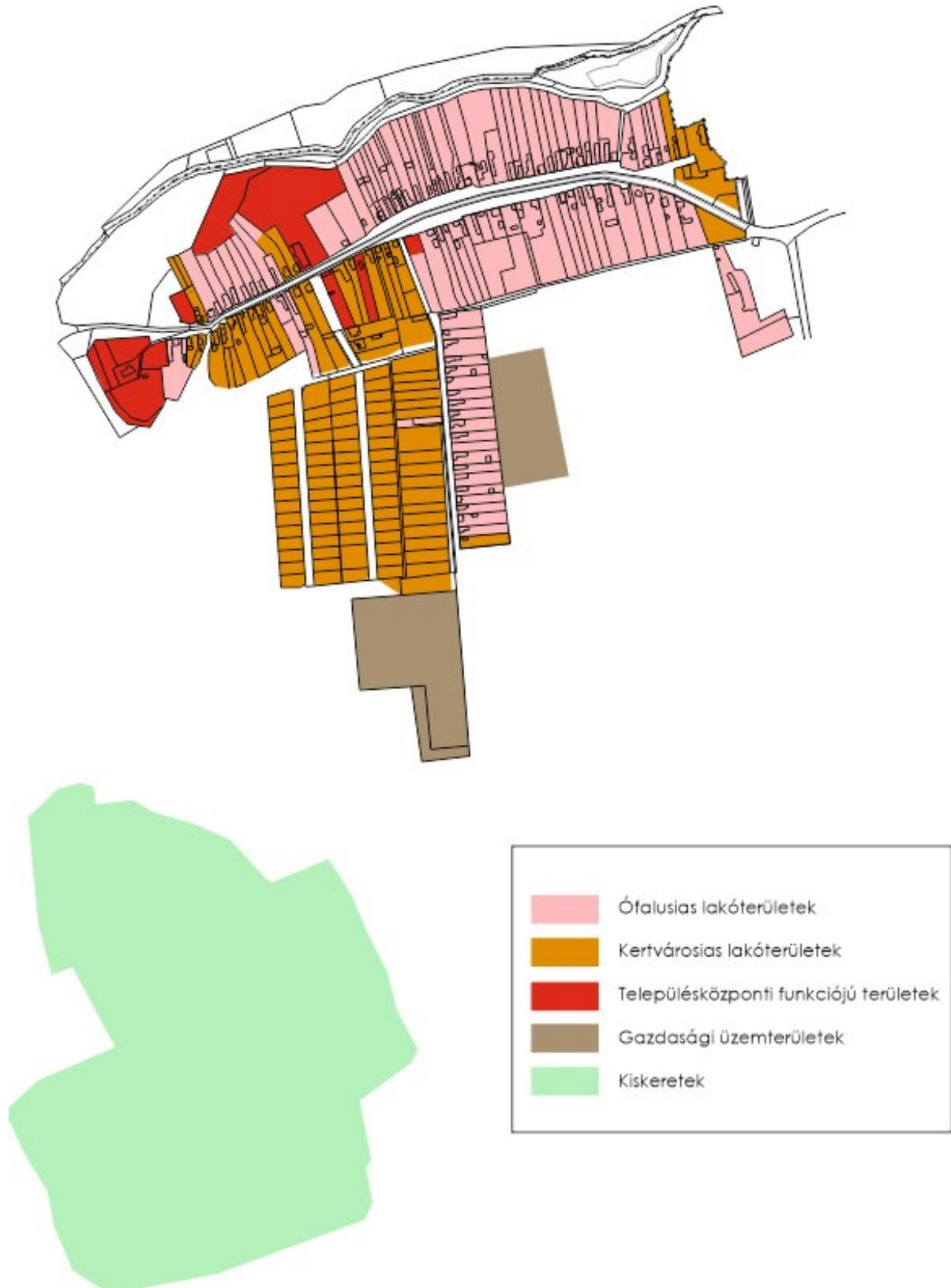

Répcse menti galériaerdő nyári vegetációja. A kép jól szemlélteti, mennyire fontosak ezek az erdőblokkok, s még a magányos fák is, hiszen az intenzív mezőgazdasági hasznosítású területek egészen nagy teret nyertek a folyóval szemben:

4. Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek

A település szövetének térképe az eltérő karakterek lehatárolásával:

Településképi szempontból meghatározó, eltérő karakterű területek :

Ófalusias lakóterületek

A területi védelem, melyet korábban már bemutatunk kiterjed a Széchenyi utca egészére, hiszen annak egyik célja a főutca futásvonalának megőrzése azonban, ha az épületállományt vizsgáljuk, láthatjuk, **jelentős átalakuláson ment át az egykor egységes ófalu.**

Ma a legnagyobb összefüggő tömb az egykori orsós kiteresedés környékén s általánosan véve a falu keleti határrészén található, míg a Széchenyi utca délnyugati része már erőteljesebb kertvárosias jegyeket mutat.

Az ófalu házai javarészt a népi építészet jegyeit mutatják, azokat még az 1940-es és 1960-as évek között épült egyszerű lakóházak is igyekeznek továbbörökíteni, azonban pontszerűen, kisebb szomszédságokat alkotva csakúgy, mint a térségben itt is megjelentek a sátoztetős típusházak, s pontszerűen az 1980-as évektől kezdődő kertvárosias kétszintes építkezés is megfigyelhető. Klasszikus ófalut így ma már nehéz egységesen lehatárolnunk, nem elzárt, „konzerválódott” falu Górnak sem, az iparilag fejlett városok közelsége a laksáccélú építészetre is kifejtette hatását.

Utcaképrészlet széles utcafronti zöldfelülettel:

Ugyancsak ide soroljuk a Rákóczi utca keleti oldalának csaknem egészét s egy megmaradt hosszú lakóházat a nyugati oldalról is. **Érdekesség, hogy a község déli, fiatal kertvárosias területén belül, a Rákóczi utca ófalusias területekkel szomszédos részén több helyen megjelent az igény a hagyományos formák, egyedi részletek beépítésére.**

Kertvárosias lakóterületek

Gór esetében a kertvárosiasodás nem újkeletű folyamat, ezért e területek is sokszínűek. Az első ilyen szomszédsági területek a meglévő Rákóci utcához kapcsolódtak, itt a még tömörszerű, utcarészlet szintű megjelenés és az akkori kor „divatja” miatt szomszédsági kapcsolatok alakultak ki, jellemzőek az egyszerű nyeregtetős kétszintes házak, melyek egységesebb utcaképet mutatnak. Az újabb utcákban és különösen a pontszerű megjelenések még eklektikusabb megjelenést eredményez, figyelemmel kell kísérni tehát e megújuló területek folyamatait.

A Kossuth utca részlete:

Településközponti funkciójú területek

Ide tartoznak a község reprezentatív, jellemzően szabadon álló, teljes településkaraktert meghatározó épületei és azok befogadó környezete, valamint a falu zöldterületei, különleges zöldfelületei. Ilyen terület a Lökkös-Borozó; a Faluház és a mögötte található sport-rekreációs terület, közpark; a kastély és kertje; a tározóórház; az evangélikus imaház; valamint a temlom, mellette a ravatalozóépülettel és a temetőterülettel. **Speciális zöldfelületei** a településnek a temetők. Mivel ez a hely a település szövetétől is elkülönült, így mint korábban említettük, védelmi szempontból is fontos a megfelelő fásítás. A gondozott temető területén az árnyékolás megoldott, ez a szertartásokra érkezők, megemlékezni vágyók egészséges és nyugodt látogatását is segíti.

Sportpálya a Faluház mögött:

A Lókkös-Borozó a falu egyik legmeghatározóbb épülete, jellegzetes parasztbarokk oromzata ívelt vízvetőkkel rendelkezik. Előtte a buszforduló örökzöldekkel:

Gazdasági üzemterületek

Ide tartoznak a falu lakott részéhez közel eső, ahhoz közvetlenül kapcsolódó egykori TSZ és egyéb üzemterületek azok csarnoképületeivel.

Kiskertek

Gór egykori szőlőhegye, a korábbi zártkerti terület, mely ma főként gyümölcsösöknek és méhészeti tevékenységnek ad helyet. **A méhészkedésnek nagy múltja vannak a tágabb térségben**, s mivel a klimatikus adottságok is még mindig kedvezőnek mondhatóak, fontos, hogy fennmaradjon ez az **ökológiai szempontból is jelentős hagyomány**, mely a helyi tudásbázist is gyarapítja.

A kis szőlőhegy a falu felől:

Természeti területek, egyéb külterület

Ide tartozik a település külterülete annak bemutatott országosan védett örökségelemeivel, továbbá rét-legelő-szántó és egyéb területeivel.

5. A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások

Átfogó településképi javaslatok

Telepítés

Góron hagyományos oldalhatárra épültek a lakóházak. A legrégebben felhúzottak között is szép számmal találunk polgáriasabb, kéttraktusos (L alaprajzú) megoldásokat, ami meghatározó az utcaképek arculatának tömeghatása szempontjából.

Az **egykor egységes fésűs utcarend** mára jelentősen átalakult, s a zárt sorúsodás is eltűnt.

Kerülendő az utca szabályozási vonalától előrébb, vagy hátrébb elhelyezkedő építkezés, mivel az rendezetlenséget sugall, kis eltérés is megtörheti a telekrendszer képét.

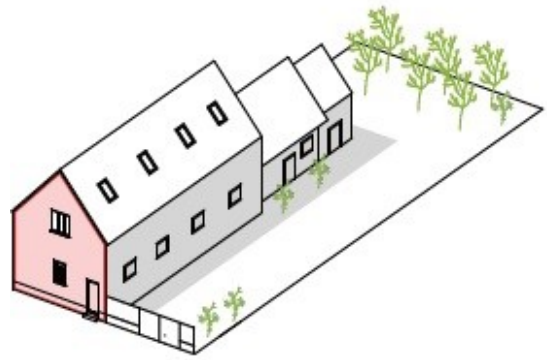

Épületmagasság, utcai homlokzatok

Egy utcakép, települési arculat esztétikailag egyik legmeghatározóbb élménye az harmonikus rendet, egységességet sugalló hasonló épületmagasságok.

Kétszintes épületek esetében segíti a településképhez való illeszkedést, ha azok egyszerű színezést és vakolatarchitektúrát kapnak, továbbá tömegük is hasonlít a hagyományos hosszúházakéhoz, nem rendelkeznek például erkéllyel, kiugró előtetővel, inkább a kései kockaházakra is jellemző süllyesztett „loggia” megoldást alkalmazzák.

Tetőtér beépítés esetén a homlokzatképzés szempontjából fontos, hogy **ablaknyílásokat utcai oromzaton lehetőleg ne hozzunk létre.** Az ugyanis a kialakult arányok és a magasságérzet nem kívánt megváltozásával jár. **Ugyanez vonatkozik az erkélyekre is, gondolkodjunk inkább tehát a homlokzatba süllyesztett loggia, előtér kialakításában!**

Eltérő magasság, mégis a hasonló tömegarányok, színek és egymáshoz illeszkedő vastagságú és anyagú lábazatok oldják a kontraszthatát. Külön kiemelendő a kétszintes lakóház esetében a fa használata. A deszkaoromzat, szegélylécek és díszek könnyed, falusias hatást keltenek. Általánosságban követendő példa, ha lentről felfelé egyre „könnyebb” hatású anyagokat használunk, tehát mint itt is, a terméskő lábazatot egyszerű falazat, majd fa követi. Ez esztétikai, optikai okokból is fontos:

Anyaghasználat vonatkozásában itt az egységes tömésfalak, kőfalak jellemzőek. A fadeszkás oromzat ma már igen ritka a településen. Ennek ellenére, amennyiben az illeszkedik épületünk jellegéhez, javasolt a fa használatának beemelése kerítések, kapuk, szegőlécek esetében is.

A deszkaoromzat megőrzésre, továbbörökítésre érdemes, kerüljük azonban az oromzat fedetlen OSB lappal való beépítését!

Mindig ügyelni kell a túlzottan eklektikus megjelenés elkerülésére. Amennyiben többféle anyaggal kívánunk kísérletezni, kövessük azt az előbb ismertetett egyszerű szabályt, hogy a nehezebb kő, téglalentre kerüljön, felfelé haladva pedig csökkenjen épületünk súlya. Részben ezért is kerüljük például a homlokzati és főfalak faléces borítását. A településen maga a **bontott tégl**a kerítéseknel, kéményeknél is többször megjelenik. Ezt üdvösnek tartjuk.

Javaslatok: kerülendő a természetes anyagoktól eltérő, archaizáló, műköves berakás, a csempe és vakolatlan betonfedés, továbbá a homlokzattal és nyílászárókkal nem harmonizáló festés!

A fugázatlan kő és téglal kellemes hatást kelt, azonban a fedetlen gázbeton, mely jellemzően lábazatok, kerítések alkotóeleme minden esetben kerülendő.

Tetőforma, tetőhajlásszög

A községben legelterjedtebb a lapos szöglet bezáró (30-45° körüli) egyszerű nyeregtető, a kontytető és a csonka-kontyolt tető, de összefüggő területeket alkotnak a sátoztetős megoldások is.

Lakóépületek esetében idegen és továbbra is tiltott a lapostető. kerülendő továbbá a túlzottan alacsony szögnyílású, esetleg kúpos, többszörösen összetett tető kialakítása!

Ugyancsak kerülendő a manzárdtető, ami az államszocialista időkben a közintézmények, szolgáltató épületek sajátja volt ezen országrészben.

Szintén tájidegen a leginkább üdülő- és hétvégi házas, továbbá hegyvidéki területekre jellemző ragasztott- és bitumenzsindely fedés. A **kerámia-hatású nagyelemes műanyag- és fémszerkezetek, cserepes lemez, vagy korcolt lemez fedés** is egyre elterjedtebb, ezek között számos rendkívül igényes, esztétikus, színében is a falusias településkarakterhez illeszkedő megoldást lehet már találni.

A korcolt lemezfedés leginkább egyszerű, fehérre festett népi építészeti lakóházak, letisztult kápolnák, műemléképületek héjazataként elfogadott.

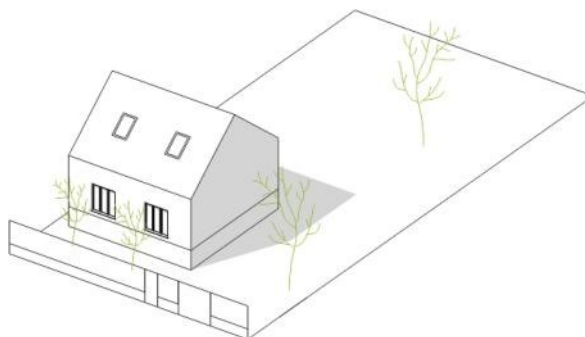
Ahogy a felújított tetőrészletet bemutató mellékelt fotón is látszik, kedvelt és hagyományosnak tekinthető, az **égetett, hódfarkú cserepek ívelt formája**, de az egyenesre vágott típus is elterjedt a községben. Általánosságban elmondható, hogy előbbi a hosszú, téglalap alaprajzú oromzatos házak formájához illeszkedik legjobban, ez utóbbit a négyzetes alaprajzú, például sátoztetős lakóházakhoz, vagy téglalap alaprajzú, de kis alapterületű mellékrendeltetésű építmények fedéséhez ajánljuk.

Kerüljük a héjazatból erősen kiemelkedő tetőkibúvók, nyílászárók kialakítását!

Tetőablakot a tető síkjába illesztve alakítsunk ki!

Több szint létrehozása, szintterület-sűrűség megváltoztatása az illeszkedés igényével, mint arra már egyszer kitértünk az épülettömeg arányainak jelentős megváltoztatása nélkül, **tetőtér beépítéssel** javasolt.

A héjazat színe a natúrbarnától a középvrősig tekinthető hagyományosnak. Ma már kevésbé jellemző az ilyen megoldás választása, de felhívjuk a figyelmet a nád-, zsúpfedés alkalmazásának tűzvédelmi veszélyeire, továbbá helyes és esztétikus karbantartásának nehézségeire.

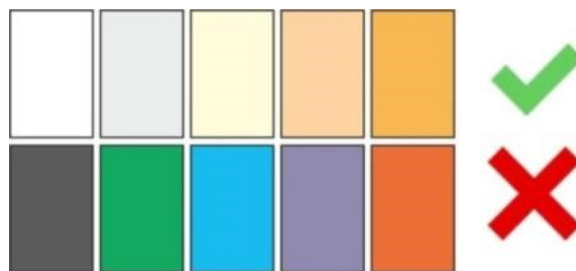

Nád, zsúpfedés alkalmazása esetén mindenképpen azt javasoljuk, hogy a teljes telek és telekhatár azonos építészeti arculattal történjen kialakításra.

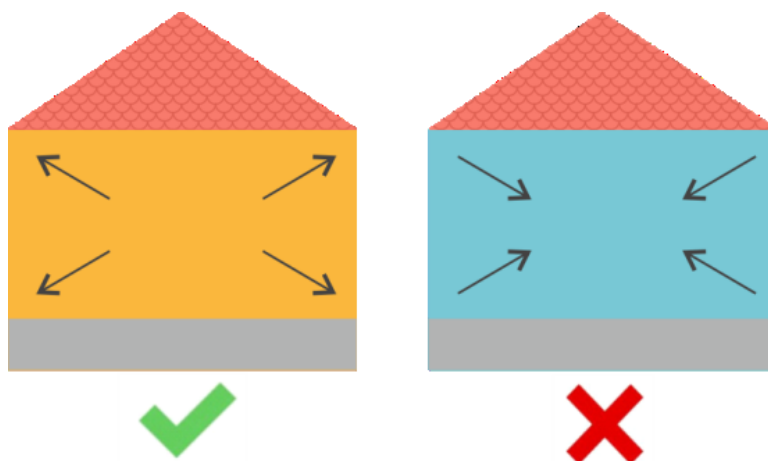
Vakolatarchitektúra

Hiába az utcára jellemző egységes telepítési- beépítési rend, tömegformálás, tetőalakítás, ha a tűzfal, az épület fő tömege tekintetében nem érvényesül a harmóniára törekvés. Az egységes utcaképet már akár egyetlen oda nem illő színű, díszítettségű megoldás is képes lehet jelentősen rombolni. Tekintsünk ezen részletekre is úgy, mint **kommunikációs eszközökre**.

A településen hagyományosan a világos, főként fehér, továbbá a pasztelles napsárga, esetleg enyhe barack színű mész alapú festékekkel fedett homlokzat és főfal tekinthető elfogadottnak és példaértékűnek. A mész nyugodt, élő hatást kelt, idővel beérik, különös természetességet kölcsönöz a felületnek.

Javaslatok: különösen kerülendők a hideg színek, mivel azok a térérzet szűkítését idézik elő.

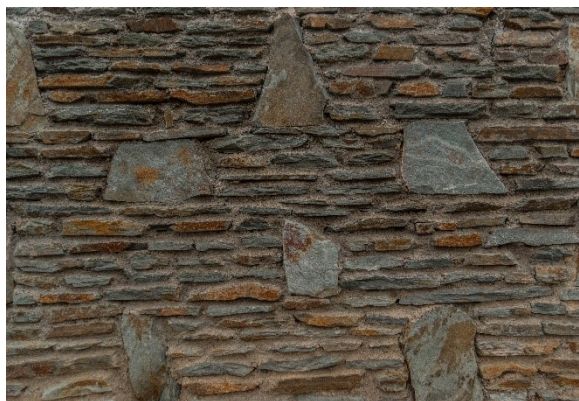

Lábazat, talapzat

Góron a lábazatok a népi építészeti hagyományokkal azonosan **vastagon meszelt**, festett stílusúak, vagy terméskőből rakottak. A természetes kő és egyszerű szürke festés mellett rendkívül elterjedt a **barnászvörös árnyalat** is.

Ki kell emelnünk a bazalt és kloritpala használatát is, mivel ezek a térségre jellemző alkotókőzetek. A „VulkánSág” szomszédságában ellenálló tulajdonságaik miatt lábazat és talapzat számára tökéletes választások, de ezen túlmenően nyílászárók keretezésére is szépen használhatóak.

Ügyeljünk arra, hogy kerítésünk talapzata, oszlopai méretükben, színükben és anyagukban is harmonizáljanak főépületünk lábazatával:

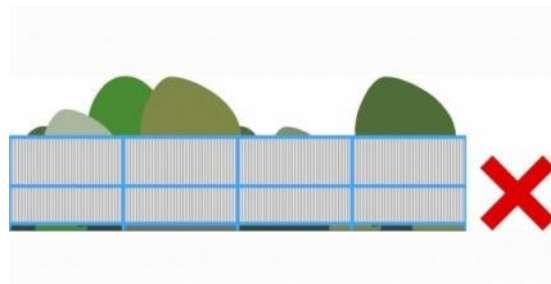
Kerítések, kapuk

A településen megfér egymás mellett a tömör kerítés és kapuzat és az áttört, félig áttört forma is. Előbbi az előkert nélküli házaknál jellemző, utóbbi például a sátoztetős típusházaknál rendkívül elterjedt.

A széles homlokzattal rendelkező előkert nélküli házak esetében gyakran tömör, kőoszlopos kerítés kapcsolódik a főépülethez. Ezek merőleges futásúak, minden esetben kerülni kell a kisebb szöget bezáró ereszkedő formát.

Javaslatok: kerüljük a természetes anyagoktól eltérő tömör fémlemezes telekhatár kialakítását!

A csekély forgalom, a széles szabályozási vonalak és a gondos zöldfelület képzés miatt az utcafronton **maximum 1,2-1,8 méter magas kerítés kialakítását ajánljuk.**

Telken belül csakis áttört kerítés alkalmazható!

Nem tiltott a sövénykerítés sem. Általános érvényű javaslatok azonban, hogy a falu szélein, a természeti környezethez közelebb lévő házak esetében gondolkozzunk ilyen telekhatár létesítésén, továbbá ha lehet, meglévő kerítés mögé telepítsük a növényzetet.

Különösen fontos, hogy ilyen esetben ne képezzünk falat, mely eltakarja, elzárja épületünket, telkünket!

Kertek, előkertek

A település zöldterületei, zöldfelületei gondozásával példát szolgáltat az itt élők számára. A kertek, előkertek megfelelő fásításával, évelők telepítésével a közösséget alkotók is hozzájárulnak az **egészséges, inspiráló, idelátogatók, átutazók számára is vonzó környezet** kialakításához. A kisebb gyümölcsfák mellett Góron is – mint számos környékbeli településen – elterjedt és ajánlott örökzöld növényzet telepítése, hiszen a terület talaja igen kedvező ezek számára.

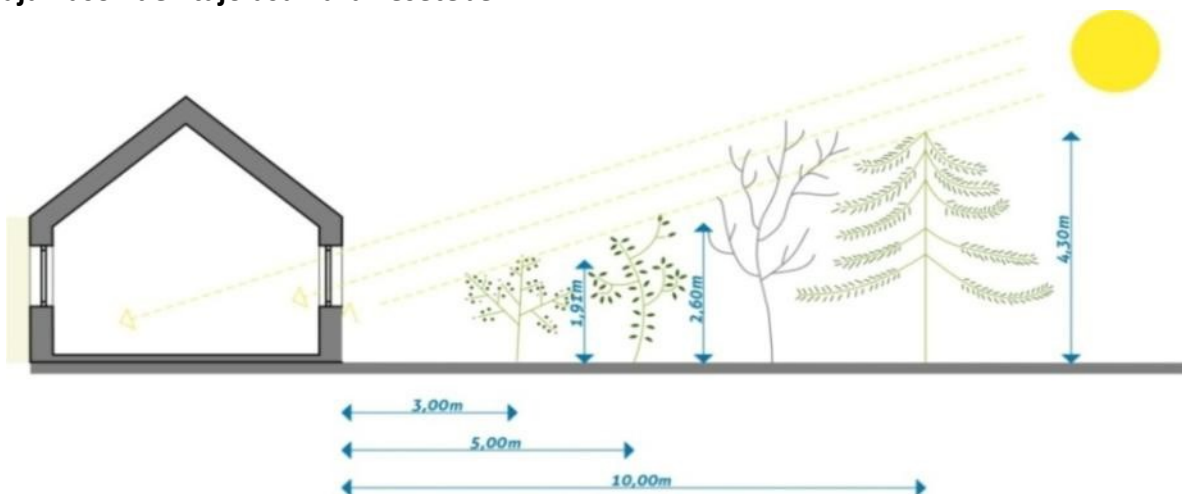
Néhány telepítésre ajánlott lobhullató fafaj Góron: közönséges nyír, vörös tölgy, cseres tölgy, kocsányos tölgy, hússzínű vadgesztenye, ezüst hárs, fekete fenyő, szerb lucfenyő.

Esztétikai és egészségügyi okokból is kerülendő nagyobb, összefüggő felületek zárt burkolattal történő lefedése. Járműbejárók esetén is fontoljuk meg csupán a nyomvonal gyeprácsos lefedését.

A fák, cserjék esetében a telepítés-, valamint a lombsűrűsége is ügyeljünk, hogy a zöldfelület ne takarja el épületünket, vagy annak jellemző részleteit, ne képezzen falat, mely elzár! Fontos, hogy a telepítési távolságokat is jól válasszuk meg, hiszen épületünk benapozása is függ ezektől az elemektől.

Téli delelési magasság mellett érvényes ajánlások déli tájolású házak esetében:

Nagy veszélyt jelent sajnos a térségben is az aknázómoly, így veszélyeztetett fák ültetésekor annak helyét gondosan válasszuk meg! Meglévő nagy tömegű fák, például vadgesztenyék esetén győződjünk meg a közelében található tereptárgyak, utcabútorok biztonságáról, hogy meg tudjuk előzni a növény betegségéből adódó esetleges károkat, baleseteket.

Udvari melléképítmények

A kertművelés hagyományai, a telkek jellemzően hármastagolódása (lakóudvar, gazdasági udvar, házikertek) melléképítmények sorát hívja életre. Jellemző tulajdonosaik körében a házakhoz való hozzáépítés. Ezt a példát követve a szabadon álló melléképületek is többnyire csak az udvar adott felét használva, **a lakóépületek mögött sorban** helyezkednek el. Különálló kisházak, nyárikonyhák azonban az oldalkertben, a főépületre merőlegesen is helyet kaphatnak.

Amennyiben erre nincs mód, törekedjünk a melléképületek olyan elhelyezésére, hogy ne uralják telkünk összképét, arányosak legyenek főépületünkkel, **kerüljük a rendezetlenséget, "bódésodást"!**

Hosszú tornácos lakóház gazdasági hasznosítású toldása hagyományos, ívelt bejárattal:

Fényszennyezés

A település jellegéből adódóan a közcélú világítások, közterületek megvilágításának ereje 22 óra után csökkenthető. Ennek figyelembevételével a magánjellegű megvilágításokat is érdemes úgy tervezni, hogy, amennyiben létük nem indokolt, esti órákra akár teljesen meg lehessen őket szüntetni. Figyeljünk továbbá arra is, hogy ne használjunk 3000K feletti hideg színű fénykibocsájtó forrásokat, továbbá szórásirányuk pedig fentről-lefelé történjen. Szükség esetén terelőernyőket is használjunk, hogy ne zavarjuk a közlekedőket!

Légvezetékek

Noha mondhatni szemünk már megszokta, sajnos e településen is problémát jelent, hogy az utcák esztétikai képét jelentősen rontják a légvezetékek és beton tartóoszlopaik. Érdemes lehet megvizsgálni, idővel ezeket hogyan lehetne más településekhez hasonlóan itt is földkábelekkel kiváltani.

Ófalusias lakóterületek

Az ófalusias területeket egyedi részleteik különböztetik meg leginkább a falu jelentősebben átalakuló, újjépítésű településrészeitől. Ezek így felújítást követően is megőrzendők, továbbörökítendőek.

Oldaltornác:

Szerencsére számos háznál még mindig megtalálható a **hasznos, részben, vagy teljesen nyitott oldaltornác**, mely megfelelő árnyékolással a ház átszellőzését, hűtését segíti. A boltíves, oszlopos tornácok fennmaradása a településkarakter megőrzésének szempontjából is az egyik legfontosabb feladat. A tornácok oszlopainak anyaga minden esetben kő, téglá. Nem jellemző rájuk a klasszicista dór forma sem, azonban enyhe íves végeket láthatunk, mint amilyennel a korábban bemutatott, védelemre javasolt lakóház is rendelkezik.

Tetőkibúvó, padlásszellőző

A hagyományos épületek tetőhéjazatának homogenitását esetenként apró, esztétikus szellőzőablakok törik meg. Ezek meghagyása, finom díszítése, új épületeknél pedig beemelése szintén ajánlott.

Az oromzatos nyeregtetők dupla szellőzőnyílással rendelkezhetnek, esetenként a szellőzők között Mária kép foglal helyet:

Kerítések, kapuk

A kapukra jellemző a kétoldali kőoszlopos keretezés, helyenként a tömör kerítés mellé áttört kapu párosul. Az ívelt kapuzat szintén falusias jelleget kölcsönöz telkünknek.

Egységes kis és nagykapuk:

Falusias utcakép tömör kerítésekkel:

A tömör betonkerítések helyi kőművesek készítették, saját, egyedi mintáik ma is sok helyen látszanak még:

Úgynevezett Haidekker-típusú hálós, rácsos kerítés, mely igen elterjedt volt a XX. század első harmadában, szép alternatívája a mű kovácsoltvas kerítéseknek:

Nyílászárók

A településrészre az **osztott, álló formátumú ablakok** a jellemzőek, a tornácok bejárati ajtói többnyire nem utcafronton, hanem telken belül találhatók, de az ellenkező megoldás sem ritka. A homlokzatképzéshez hasonlóan itt is a visszafogott, klasszicizáló díszítés a megszokott.

Zsalugáter használata korábban nem volt jellemző a faluban. Ma azonban reneszánszát éli ez, a redőnyöknél kellemesebb megoldás, számos helyen meg is figyelhetjük. Az ízléses kialakítású változatok üdvözlendő új megoldásoknak számítanak.

Javaslatok: színvilág tekintetében a kellemes kontrasztérzet eléréséhez világos homlokzaton használjunk a héjazathoz hasonló színeket!

Redőnyök tekintetében fontos a redőnytok süllyesztése, vagy beltéri elhelyezése!

Az egyszerű, népi lakóházakra e térségben gyakran a páratlan, hármaskörös nyílásritmus a jellemző.

Módos parasztház kellemes kontúrokkal, melynek egykor talán az utcáról nyílt a tornáca. A hagyományos nyílásritmus és kiosztás mellett a zsalugáter itt különösen illik a látszó téglalábazathoz:

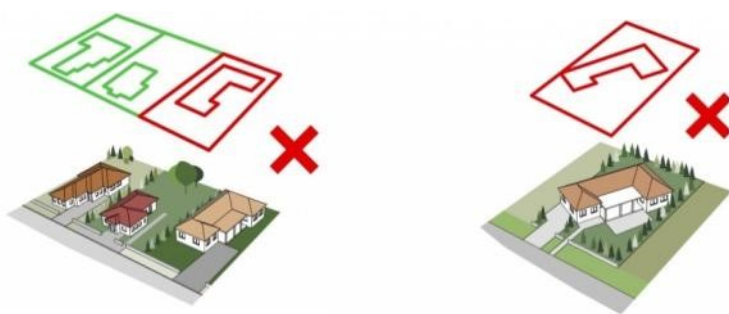

Kertvárosias lakóterület

Telepítés

A legfiatalabb területek mellett a faluban tehát nem tisztán csak egy elkülönült kertvárosias rész található, szukcessziós folyamatok is zajlanak, így hagyományos formájú, felújított épületeket is ide sorolunk.

Javaslatok: házunkat építsük az utca szabályozási vonalához közel, lakóépületünk amennyire lehetséges legyen az utca vonalára nézve merőleges tájolású!

Kerítések, kapuk

Falusias lakóterületekhez képest szembetűnő különbség a kifejezetten alacsony, olykor teljesen talpazat nélküli áttört kerítés.

A kerítés a legfiatalabb részeken akár teljes egészében is hiányozhat, de itt elterjedtebb a már említett sövénykerítés is.

Zöldfelületek, utcakép

Intenzív kertvárosias igényű átalakulás esetén az utcafrontok zöldfelületi fedése is megnövekszik, változatosabbá válik, ez által némileg beszűkülhet a települési tér.

A túlzó zöldfelületképzés kerülése az ófalusias részek közé, azokhoz közel épült részeken, főleg a Széchenyi utcában nagyon fontos, azonban az új utcák esetében, ahol általában véve kevés az idős, nagy lombú fa, s fasorok sincsenek, vagy hiányosak megengedőbb az ajánlás, hiszen a **települési mikroklímára jó hatással vannak** ezek a gondozott, egészséges földrészletek.

Településközponti, intézményi terület

Nyílászárók

Nyíláskiosztás vonatkozásában általános elvárás, hogy nagyobb egybefüggő felületek helyett több kisebb egység kerüljön kialakításra, a nyílásritmust pedig az osztott, álló formátum jellemezze.

A Faluház épülete:

Utcabútorok, közjóléti berendezések, egyéb építmények anyaghasználata

Góron az épített környezet alakítását, gazdagítását elsősorban fa felhasználásával kell végezni, de felületkezelt fém, terméskő és téglá, valamint a játszótéri- sport berendezéseknél természetesen műanyag is használható.

A kastély fűszerkertje:

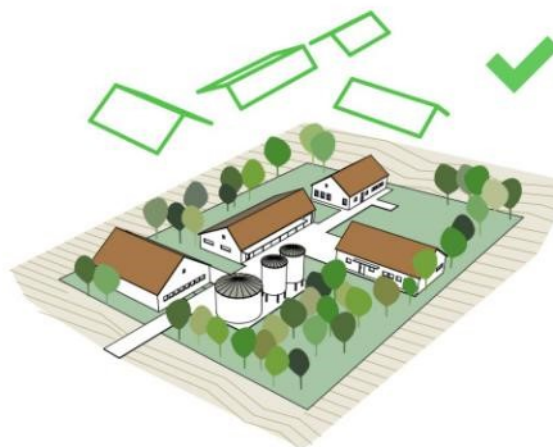

Gazdasági üzemterületek

Javaslatok: fém felépítést csarnoképületek esetében is csak abban az esetben használjunk, ha az valóban indokolt!

Kerüljük a kirívó színeket, a falu arculatához nem illeszkedő táblák, cégérek használatát!

Lapos, illetve fűrészfog tetőt csak abban az esetben használjunk, ha az az áthidalni kívánt távolságok méretéből adódóan statikailag indokolt!

Kiskertek

E területen ma nem állnak jellegzetes pincék, prэшázak, azonban ilyen, vagy ehhez hasonló építkezés vonatkozásában az általános és különösen az ófalusias részekre megállapított ajánlásokat tartjuk követendőnek. Érdemes továbbá a környező települések jó példáiból is inspirálódni, ötleteket meríteni

Természeti területek, egyéb külterület

Gór külsőségein számos erdészeti út kerékpározható, vagy az **országos kéktúra** útvonalához tartozik. Ennek következtében **közzéléti berendezések**, mint például paddal ellátott, esetleg fedett pihenőhelyek kialakítása az aktív kikapcsolódást keresőket kiszolgáló **ökológiai szemléletű turizmus** fejlesztésének szempontjából is fontos. Mivel kedvelt kirándulóhelyekről van szó, célszerű (térképes) információs táblákat kihelyezni az erdei viselkedéskultúráról és a kerékpáros közlekedés erdei utakon történő szabályairól is.

6. Jó példák:

épületek, építészeti részletek

Az alábbi fejezetben bemutatásra kerül számos, a kézikönyvben eddig nem szerepeltetett általános jó példa.

Oldalával az utcára néző polgári lakóház, vélhetően egykori zárt sorúsodott utcarészlet alkotóeleme. Harmonizáló enyhe pasztell színek s klasszicizáló minták, kontúrok, nagypolgáriás kapuzat díszkövekkel:

Ilyen díszköveket láthatunk a kastély oszlopfejeinél is:

Szintén klasszicizáló épület, de visszafogottabb megjelenés. Jellemző megoldás, hogy a vakolatarchitektúra színezése és a fő szín megegyező, fehér, így a részletek elsősre egyáltalán nem hivatkozók. Ehhez párosul a népi lakóházakra jellemző vastag szürke lábazat is:

A barack fő szín már-már kisvárosias jelleg, a süllyesztett redőnytokok ennél a háznál is jó megoldásnak bizonyultak:

Ritka deszkaoromzatos ház egységes, helyes árnyalatú zöld színhasználatával:

Felújítás után egységes színek és kontúrok:

Egységes letisztult megjelenés, melyet apró részletek tesznek érdekesebbé, mint például az egykori padlásszellőző helyén látható Nap motívum:

Az ehhez hasonló csonka-kontyolt tetővel rendelkező, magas homlokzatú házakat eredetileg sokszor palafedéssel látták el, így az antracit szín illeszkedhet a korábbi állapothoz. Példás a tetőablakok tető síkjába süllyesztése és a felújítás után a lábazat meghagyása is:

Felújított mellékrendeltetésű épület a kastély területén belül. Kis felületről van szó, de jó példa arra, hogy kiemeljük, a héjazat egységes kialakítása esztétikailag igen fontos, különösen igaz ez akkor, ha előtetőt, teraszt tervezünk. A látszó fa „németes” jelleget kölcsönöz az épületnek:

Az őrház épülete a faluképhez illeszkedő tetőformával, helyes nyílásritmussal és kiosztással, természetes, falusias összképpel. A település szélén lévő telek esetében itt is jó választás a sövénykerítés, hiszen mellette új telek már nem létesülhet a töltés miatt:

Új építésű ház, ahol a természetes anyagok (bontott téglák és fa) és a letisztult megjelenés kellemes összhangban állnak. A zöld és fehér színek itt is a paraszti egyszerűséget idézik meg. A ház oszlopai és kiugró terasza ugyanakkor némileg a kúriaépítészeti stílust juttatják eszünkbe, mindenestre érdekes az összhang, ahogy e két világot sikerült ötvözni:

Szintén új építés, mely akár egy hagyományos „L-alaprajzú” módosabb lakóház felújítása is lehetne, még az ablakok száma és elhelyezése is a településkarakterhez való illeszkedést szolgálja:

Ahogy korábban is említettük, kétszintes épületeknél fontos, hogy a fő szín semleges, pasztelles legyen, s ha lehetséges, ne építsünk az utcáfronton kiugró teraszt sem. Mint látjuk, a zsalugáter nem csak a hagyományos, egyszintes épületeknek áll jól:

Új építés hagyományos nyílásritmussal és kiosztással, a bontott téglá helyes, több helyen történő ízléses és egyben funkcionális alkalmazásával, dupla padlásszellőzőkkel és a tornác, mint tájjellegbeemelésével. A kerítés alacsony léckerítés, melyet szintén a falu széléin javaslunk.

A faluképet apró részletekkel, egyedi házszámokkal, cégérekkel is barátságosabbá, kellemesebbé tehetjük.

Szintén apróságnak tűnhet, ám annál fontosabb a fali kapcsolószekrények elrejtése (mely nem utolsó sorban védelmi funkciót is szolgál), továbbá a fémesen csillogó, bádog ereszcatornák, vízelvezetők házunkhoz igazodó festése:

7. Jó példák:

sajátos építményfajták, egyéb műszaki berendezések

Sajátos építményfajták

Az utcabútorok, tereptárgyak, térplasztikák, installációk elhelyezésének, kialakításának illeszkednie kell a község és közterületei karakteréhez, arculatához. Ügyelni kell a helyes méretarányok megtartására is! Amennyiben lehetséges, ezek esetében is igyekezzünk helyi, természetes anyagokat használni!

Ilyen sajátos építményfajták lehetnek még többek között: a hirdetőtáblák, cégérek, információs- és jelzőtáblák, padok és ülőhelyek, pavilonok, kerékpártárolók, hulladékgyűjtők, utca- és közterületnév táblák.

A kül- és belterületen található elemeknek egységes arculatot kell tükrözniük!

Főként fedett pavilonok, hirdetőtáblák esetében általánosan elterjedt megoldás a zsindegy használata.

Reklámtáblák megvilágításakor vegyük figyelembe a fényszennyezés csökkentésére vonatkozó általános javaslatokat!

Ne használjunk villogócsöves, zavaró frekvenciatartományú fényeket!

Reklámfelületeink, cégtábláink, egyéb információs és hirdetőberendezéseink, egyedi házszámok esetében, illeszkedjenek épületünk homlokzatához és a településarculathoz is. Kerüljük a túlzottan összetett, túlméretezett megoldásokat, a gyöngyház, csillogó és fémes felületeket. A település jellegéből adódóan elsődleges szempont a tájékoztatás, a szolid figyelemfelhívás.

Helytörténeti információs tábla a Kápolnadombon. A képen látható tábla kifejezetten jó példa, tömör, időtálló és az esővédő is természetes anyagú:

Mivel a faluba érkező turisták, utazók elsősorban gyalogtúrák, kerékpártúrák során érkeznek a településre, érdemes további hasonló táblákban, esetleg tanösvény kialakításában gondolkozni. Ugyanitt a dombon a korai palánkkal védett magánvárnak is érdemes lehetne emléket állítani.

Egyéb műszaki berendezések

Magyarországon is egyre elterjedtebb a napenergia felhasználása. A hőt fejlesztő napkollektorok mellett az energiatermelő napelemek településképi szempontból kevésbé zavaró kialakításúak, ám minden esetben **igyekezni kell az utcafronttól távol, ha lehet akár hátsó mellékrendeltetésű épületeken elhelyezni ezeket a paneleket**. Ma még kevésbé elterjedt és drága megoldás a településképi védelmi elvárásokra reflektáló, héjazatba simuló, cserépként beépíthető napelem rendszer, így azt javasoljuk, a tető síkjától maximum tíz fokos szöget bezáró, egységes tömbben szereljük fel energiatermelő egységeinket.

Jó példa, ahol kiemelendő még a télikert is, mely egyszerre esztétikus, s praktikus megoldás. Talán kevesen tudják, de egy télikert relatíve egyszerűen és olcsón kivitelezhető lehet s jelentékenyen javíthatja házunk fűtési energiafelhasználását is:

VÁROSÖKOLÓGIA

Készült Gór Község Önkormányzat megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi

LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Németh László

Főépítész: Dr. Ruszty László Béláné

Szerzők: Virág Attila, Tóth-Pabar Norbert

Fotók: Tóth-Pabar Norbert

Drónfotók: Városökológia Bt.

Ábrák: Tóth-Pabar Norbert; Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft.; Fenntartható fejlesztés - várostervezési útmutató; szerk.: Lukovich Tamás - Mogyorósi Katalin, TERC Budapest, 2013; BME Lakóépülettervezési Tanszék

Gőr, 2023